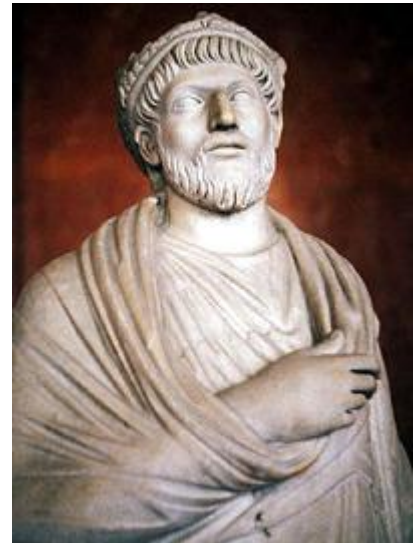

Απάντηση στις συκοφαντίες κατά του Ιουλιανού (Β' μέρος)

Στο προηγούμενο μέρος, εξετάσαμε δύο από τις συνήθεις χριστιανικές απολογητικές κατηγορίες κατά του φιλοσόφου Ιουλιανού.

Η πρώτη, ήταν η πολιτική του απέναντι στους χριστιανούς.

Εκεί, είπαμε ότι φρόντισε να εξασφαλίσει την θρησκευτική ανοχή όχι μόνο απέναντι του Χριστιανισμού, αλλά και μεταξύ των χριστιανικών ρευμάτων.

Ότι η κατάργηση χριστιανών από καίριες και σημαντικές θέσεις ήταν πράξη συνετή προς αποφυγή στάσεων, και τέλος ότι το διάταγμά του που όριζε ότι ο καθηγητής της κλασσικής παιδείας δεν θα μπορούσε να είναι χριστιανός, ήταν απόλυτα λογικό και συνεπέστατο με τις χριστιανικές θέσεις πριν την επισημοποίηση του Χριστιανισμού.

Η δεύτερη, είναι ότι η στήριξή του προς τον Ιουδαϊσμό ήταν στα πλαίσια της θρησκευτικής πολιτικής της ανεξιθρησκείας. Μάλιστα δείχθηκε από τα ίδια τα γραπτά του η επικριτική του θέση απέναντι στον Ιουδαϊσμό.

Στο παρόν, θα εξεταστούν οι ισχυρισμοί περί φόνων και διώξεων, καθώς και το λεγόμενο πογκρόμ που υποτίθεται ότι διέπραξε .

γ) Ενθάρρυνση φόνων και διωγμοί κατά των χριστιανών

Ενθάρρυνε ποτέ φόνους και διωγμούς κατά των χριστιανών κατά τη διάρκεια της σύντομης βασιλείας του; Ας εξετάσουμε τις σχετικές αναφορές.

Στην «Ιστορία του ελληνικού έθνους», αναφέρεται ότι «Προς δε τούς χριστιανούς ο Ιουλιανός προσηνέχθη έν γένει μετριοπαθώς» (τ. Β΄, σ. 578).

Οι περισσότερες αναφορές γράφονται πολύ μεταγενέστερα και είναι συκοφαντικές. Ο χρονογράφος Κεδρηνός γράφει τον 11ο αιώνα, ο Θεοδώρητος μεταξύ των ετών 449-450, ο Σωζόμενος τον 5ο αιώνα. Η πολιτική δράση του Ιουλιανού τοποθετείται από το 361 μέχρι και το 363.

«Δεν θέλομεν βεβαίως πιστεύσει τας υπερβολάς εις τας οποίας εξετραχηλίσθησαν οι χριστιανοί εν ταις κατά τού Ιουλιανού κατηγορίαις, ών δείγμα εν παρατιθέμεθα ενταύθα το παρά Κεδρηνού λεγόμενον· “καί γάρ μυρίας μέν γυναίκας κατά γαστρος εχούσας ανατεθών ο Ιουλιανός, εν τοις αυτών εμβρύοις ήπατοσκοπέει· και παιδιά δή πολλά κατασφάπτων υπό τα είδωλα κατώρυττε”. Τοιαύτας φοβεράς ανοσιουργίας, ο χρηστός, ο αγαθός, ο φιλόανθρωπος Ιουλιανός βεβαίως δεν έπραξε ποτέ» (ο. π. σ. 579).

Αρκετές προέρχονται από τον Θεοδώρητο που γράφει την «εκκλησιαστική ιστορία» του μεταξύ των ετών 449-450, δηλαδή περίπου ενενήντα χρόνια μετά τα συμβάντα για τα οποία γράφει. Οι άλλες αναφορές προέρχονται μεν από συγχρόνους του Ιουλιανού, αλλά είναι ασαφείς και γράφονται μετά τον θάνατο εκείνου. Όσο ζούσε, ποτέ και κανείς δεν ανέφερε το παραμικρό. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ούτε καν η «Ηθική και Θρησκευτική Εγκυκλοπαίδεια» που διάκειται αρνητικά προς τον Ιουλιανό και αφιερώνει σε αυτόν τις σελίδες 950-955 στον τόμο 6 Γ, δεν αναφέρει τίποτα. Ούτε επιφανείς βυζαντινολόγοι όπως ο Α. Α Βασίλιεφ και ο Οστρογκόρσκι. Αλλά και η «Ιστορία του Ελληνικού έθνους» είδαμε ότι αρνείται τις συκοφαντίες αυτές.

Επί παραδείγματι, ο Θεοδώρητος αναφέρει ότι στην Σεβάστεια, άνοιξαν το φέρετρο του Ιωάννη του Βαπτιστή, έκαψαν τα οστά του, και σκόρπισαν έξω τις στάχτες του (τρίτο βιβλίο, 3). *«Εν Σεβαστή δε (και αύτη δε εις το προειρημένον έθνος τελεί) Ιωάννου του Βαπτιστού την θήκην ανέωξαν πυρί τε παρέδωσαν τα οστά και την κόνιν εσκέδασαν». Ο δε Ιουλιανός «περιεώρα γαρ τα παρά των θρασυτέρων κατά των επιεικεστέων τολμώμενα».*

Ο Φιλοστόργιος στην «εκκλησιαστική ιστορία» του (την οποία έχουμε μέσω του Φωτίου), αναφέρει: *«Τα του προφήτου Ελισσαίου οστά και του Βαπτιστού Ιωάννου (εκεί γαρ άμφω ετέθαπτο) των θηκών εξελόμενοι, και ζώνων οστοίς αλόγων συγκαταμίξαντες, ομού προς κόνιν κατέκαυσαν, και εις τον αέρα διεσπείραντο. Και τους Χριστιανίζοντας δε συλλαμβάνοντες, εστίν ότε τοις βωμοίς αναπτομένοις ως ιέρεια επετίθεσαν· και εις πολλήν άλλην αρρητουργίαν εξεβακχεύθησαν. Άπερ Ιουλιανός επιστάμενος ουχ όπως ήχθετο, αλλά και*

διαφερόντως έχαιρεν» (PG,τ. 65, σ. 541).

Ο Ρουφίνος αναφέρει ότι «Τις ημέρες του Ιουλιανού, η θηριωδία των εθνικών ξέσπασε με κάθε δυνατή βία, καθώς οι χαλινοί τους είχαν χαλαρώσει. Εξ αιτίας αυτού, συνέβη κοντά στη Σεβάστεια, πόλη της Παλαιστίνης, να επιδράμουν στον τάφο του Ιωάννου του Βαπτιστού με επιθετική διάθεση και βέβηλες χείρες. Σκόρπισαν τα οστά του, και μετά, αφού τα συγκέντρωσαν ξανά, τα έκαψαν με φωτιά και σκόρπισαν τις ιερές στάχτες στους αγρούς και την ύπαιθρο, αφού πρώτα τις είχαν ανακατέψει με χώμα. Αλλά η πρόνοια του Θεού κανόνισε ώστε μερικοί μοναχοί από το μοναστήρι του Φιλίππου, του άνδρα του Θεού, να πάνε από την Ιερουσαλήμ να προσευχηθούν εκεί, ακριβώς εκείνη τη στιγμή. Όταν είδαν πως τέτοιο έγκλημα είχε διαπραχθεί από ανθρώπινα χέρια -ωστόσο με κτηνώδες πνεύμα- προτιμώντας τον θάνατο από την ατίμωση τέτοιου ανοσιουργήματος, με ζήλο συνεπλάκησαν με εκείνους που μάζευαν τα οστά για να τα κάψουν. Αφού τα συγκέντρωσαν με μεγάλη ευλάβεια, όσο ήταν δυνατόν να γίνει αυτό, άφησαν κρυφά τους κατάπληκτους και παράφρονες παγανιστές, και μετέφεραν τα ευλογημένα λείψανα στον άγιο πατέρα τους Φίλιππο» (P. L, τ. 21, 536-537).

Από αυτούς, μόνο ο Ρουφίνος (345-411) είναι σύγχρονος των γεγονότων. Μια τέτοια ενέργεια, πέρα του ότι είναι αποτρόπαια, μόνο ζημία θα μπορούσε να προκαλέσει στον Ιουλιανό και τους εθνικούς, εφόσον ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού ήταν χριστιανοί. Μια τέτοια πράξη, πέραν του ότι ήταν άνευ νοήματος, θα όπλιζε επίσης τους πλείστους όσους εχθρούς του με επιχειρήματα εναντίον του. Όπως είδαμε και στο προηγούμενο, οι επιδιώξεις του Ιουλιανού όσον αφορά τα θρησκευτικά πράγματα, ήταν η ισορροπία και η όσο το κατά το δυνατόν ειρηνική συνύπαρξη των θρησκειών. Ποτέ δεν επεδίωξε να προσβάλει τα «ιερά» και τα «όσια» των χριστιανών. Δεν του το επέτρεπε η παιδεία του. Αυτό διαφαίνεται από όλο του το συγγραφικό έργο. Ας σταθούμε όμως πάλι στην αναφορά του Ρουφίνου. Λέει ότι οι εθνικοί σκόρπισαν τα οστά του Ιωάννη του Βαπτιστή, έπειτα τα έκαψαν, και σκόρπισαν τη στάχτη στους αγρούς. Ωστόσο, κάποιοι μοναχοί περιέσωσαν μέρος των λειψάνων και μετεφέρθη στο μοναστήρι τους.

Αν ανατρέξουμε στο «ιστορικό» των λειψάνων αυτών, θα βρούμε καταπληκτικά στοιχεία που δείχνουν ότι μάλλον η ιστορία της βεβήλωσης είναι επινόημα. Υποτίθεται ότι μεταξύ του 361-363, οι εθνικοί πάνε στη Σεβάστεια της Παλαιστίνης, και βεβηλώνουν τα λείψανα του Ιωάννη του Βαπτιστή. Σύμφωνα με τη εκκλησιαστική παράδοση, ο ευαγγελιστής Λουκάς πήρε την χείρα του Βαπτιστή

από την Σεβάστεια και την μετέφερε στην Αντιόχεια. Η μετακομιδή -στην ουσία ο πρώτος τεμαχισμός των λειψάνων, εορτάζεται στις 7 Ιανουαρίου και θεσπίστηκε ως εορτή επί Ρωμανού και Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτων. Από το έργο «Ιστορία του αγίου Γρηγορίου του Φωτιστή», γραμμένο τον 4ο- 5ο αιώνα, γνωρίζουμε ότι τουλάχιστον από το 302 είχαν μεταφερθεί τα λείψανα στην Καππαδοκία (ή μέρος αυτών), μέρος των οποίων μετέφερε στη συνέχεια ο Γρηγόριος στην Αρμενία. Δηλαδή, βλέπουμε ότι είχε αρχίσει ο διαμοιρασμός τους πολύ νωρίτερα από την εποχή του Ιουλιανού. Αναφέρεται: *«Ο Γρηγόριος είχε φέρει από την Καππαδοκία μερικά λείψανα του Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού και του Μάρτυρος Αθηνογένους. Σκόπευε να τα μεταφέρει ψηλά στο βουνό, να καταστρέψει τους παγανιστικούς ναούς και να χτίσει παρεκκλήσια για τα λείψανα εκεί. [...] Αυτή ήταν η αρχή της προσπάθειας του Αγίου Γρηγορίου να γεμίσει την χώρα με Εκκλησίες και ιερείς. Και σε κάθε τόπο άφηνε ένα ελάχιστο τμήμα απ' τα λείψανα των Αγίων, για να μπορούν οι πιστοί να τα προσκυνούν»*(www.vehi.net/istoriya/armenia/agathangelos/en/AGATHANGELOS.html).

Ο καθηγητής Ταμιωλάκης βασιζόμενος σε χρονογράφους, αναφέρει ότι μέρος των λειψάνων εστάλη και στον Αθανάσιο Αλεξανδρείας, και αργότερα, το 395, ο Θεόφιλος Αλεξανδρείας το μετέφερε στο Σαράπειο, που στο μεταξύ είχε μετατραπεί σε χριστιανικό ναό. Επίσης, ότι τα λείψανα επέστρεψαν στη Σεβάστεια, εφόσον ο Ιερώνυμος αναφέρεται σε αυτά στα γραπτά του. Αυτά αναφέρονται πολύ μετά το 361-363.

Έτσι λοιπόν έχουμε το εξής: Οι εθνικοί βρίσκουν ένα μέρος των λειψάνων, εφόσον κάποιο άλλο μέρος είχε μεταφερθεί (άγνωστο πως) στην Καππαδοκία, και από εκεί ένα μέρος τους στην Αρμενία όπου στην συνέχεια διασκορπίστηκε για την ίδρυση εκκλησιών. Είναι γνωστό ότι η λεγόμενη «Αγία» Τράπεζα, θεμελιώνεται σε λείψανα «αγίων». Όπως επίσης είναι γνωστό το εμπόριο λειψάνων «αγίων» και «οσίων» (είτε είναι πράγματι τα λείψανά τους είτε όχι -αδιάφορο για τους εμπόρους ρασοφόρους). Εννοώ σαφώς την περιφορά των λειψάνων από εκκλησία σε εκκλησία ως «ιερά προσκυνήματα» και τον όχι ευκαταφρόνητο «οβολό» που αφήνουν οι πιστοί. Εμπόριο ελπίδας, μιας και κάνουν τον κόσμο να πιστεύει ότι η θεία χάρις διοχετεύεται μέσα από κόκαλα, παντόφλες, κάστανα, και ζωγραφισμένες πόρτες.

Σύμφωνα με την ρητή μαρτυρία του Ρουφίνου, οι μοναχοί προσπάθησαν και κατάφεραν να διασώσουν μέρος από τα λείψανα, ενώ ένα άλλο μέρος

σκορπίστηκε, κήκε, και σκορπίστηκε η τέφρα του από τους εθνικούς. Ωστόσο, ακόμα και μετά τη βεβήλωση, εξακολουθούν να υπάρχουν λείψανα του Ιωάννη τα οποία μεταφέρονται σε διάφορους τόπους, δεκαετίες μετά.

Ως παράδειγμα διωγμού αναφέρεται συχνά το περιστατικό στην Γάζα, που αφορά τους Ευσέβιο, Νεστάβω, και Ζήνωνα. Η αναφορά βρίσκεται στην «εκκλησιαστική ιστορία» του Σωζομενού (5.9.1 κ. εξής). Σύμφωνα με όσα γράφει, αυτοί κρύβονταν αλλά συνελήφθησαν και παραδόθηκαν στο δεσμωτήριο, αφού πρώτα μαστιγώθηκαν. Η κατηγορία ήταν σαφής: *«έπειτα συνελθόντες εις το θέατρον πλείστα κατεβόησαν, ως κακουργησάντων τα ιερά και επί καθαιρέσει και ύβρει του Ελληνισμού τω παρελθόντι χρόνω αποχρησαμένων»*. Συνεπώς, ο πράγματι βίαιος θάνατός τους, ήταν αποτέλεσμα της πρότερης δράσης τους. Αυτοί ανακηρύχτηκαν «μάρτυρες» (*«τα οστέα των μαρτύρων απέθετο πλησίον Νέστορος του ομολογητού»*).

Ο Θεοδώρητος αναφέρει -και μάλιστα με υπερβολή- ότι στην Ηλιούπολη του Λιβάνου, ήταν κάποιος διάκονος με το όνομα Κύριλλος. *«Ούτος εν τη Κωνσταντίνου βασιλεία ζήλω πυρπολούμενος θείω πολλά των εκεί προσκυνουμένων ειδώλων συνέτριψε»*. Και συνεχίζει, *«Ταύτης μεμνημένοι της πράξεως οιδυσώνυμοι ου μόνον αυτόν ανείλον, αλλά και την γαστέρα τεμόντες του ήπατος πεγεύσαντο»* (τρίτο βιβλίο). Και πάλι βλέπουμε και μάλιστα από τις χριστιανικές πηγές, ότι οι χριστιανοί ήταν εκείνοι που ξεκινούσαν τις φασαρίες. Τα ίδια έπαθε στο Δορύστολο της Θράκης και ο Αιμιλιανός.

«Διωγμός» θεωρείται και το χαστούκι που υποτίθεται ότι διέταξε ο Ιουλιανός να δώσουν στην Πουπλία, επειδή εκείνη έψαλλε περιφρονητικά προς τον Ιουλιανό που περνούσε, το ψαλμικό *«τα είδωλα των εθνών αργύριον και χρυσίον, έργα χειρών ανθρώπων»* και το *«όμοιοι αυτοίς γένοιτο οι ποιούντες αυτά και πάντες οι πεποιθότες επ' αυτοίς»* (*αὕτη χορὸν ἔχουσα παρθένων τὴν διὰ βίου παρθενίαν ἐπηγγελμένων ἀεὶ μὲν ὕμνει τὸν πεποιηκότα καὶ σεσωκότα θεόν, τοῦ δὲ βασιλέως παριόντος γεγωνότερον κοινῇ ἔψαλλον, εὐκαταφρόνητον ἡγούμεναι καὶ καταγέλαστον τὸν ἀλάστορα. ἦδον δὲ μάλιστα ἐκεῖνα τὰ ἄσματα ἃ τῶν ειδώλων κωμωδεῖ τὴν ἀσθένειαν, καὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ ἔλεγον· “τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων”. καὶ μετὰ τὴν τῆς ἀναισθησίας διήγησιν ἔλεγον· “ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς”* (τρίτο βιβλίο, 14). Εκείνη *«μικρόν των εκείνου νόμων φροντίσασα»* (παρότι ξέρουμε ότι δεν υπήρχε **καμία** νομοθετική διάταξη που να απαγορεύει στους χριστιανούς να θρησκεύουν όπως εκείνοι επιθυμούσαν),

συνέχισε να ψάλλει «*αναστήτω ο θεός και διασκορπισθήτωσαν οι εχθροί αυτού*». Τότε ο Ιουλιανός, μη σεβόμενος το γήρας της, διέταξε κάποιον από τους συνοδούς του να την χαστουκίσει: «*καὶ γῆρας ἰδὼν αἰδοῦς ἀξιότατον, οὔτε τοῦ σώματος τὴν πολιὰν ῥκτει ρεν οὔτε τὴν τῆς ψυχῆς τετίμηκεν ἀρετὴν, ἀλλὰ τισι τῶν δορυφόρων ἐκέλευσεν ἐπὶ κόρρης (πλάγιο μέρος της κεφαλῆς) αὐτὴν ἐκατέρας παῖσαι καὶ ταῖς χερσὶ φοινίξαι τὰς παρειάς*». Αυτό θεωρήθηκε μεγάλη τιμή, «*ἡ δε ὡς ἄκραν τιμὴν δεξαμένη τὴν ατιμίαν ανελήλυθε μὲν εἰς τὸ δωμάτιον*».

Σύμφωνα με τον ίδιο ιστορικό και πατέρα της Εκκλησίας (5.4.1 κ. εξής), ο Ιουλιανός αφαίρεσε την Καισάρεια από τον κατάλογο των πόλεων, και της απέδωσε το παλιό όνομα που είχε και ήταν «Μάζακα». Όπως αναφέρεται, «*εμίσει γὰρ καὶ πρότερον ἐξαίσιον μίσος τοὺς αὐτῆς οἰκήτορας ὡς πανδημεὶ χριστιανίζοντας καὶ πάλαι καθελόντας τοὺς παρ' αὐτοῖς νεῶς πολιούχου Διὸς καὶ πατρῶου Ἀπόλλωνος· ἐπεὶ δε καὶ τὸ τῆς Τύχης, ὁ μόνον περιελείφθη, αὐτοῦ βασιλεύοντος πρὸς τοὺς τῶν Χριστιανῶν ανετράπη, δεινῶς ἀπηχθάνετο πάση τῇ πόλει καὶ ἐδυσφόρει*». Ωστόσο, συνεχίζει «*καὶ Ἕλληνας μὲν, τοὺς ὄντας εὐαρίθμους μάλα, ἐμέμφετο ὡς μὴ επαμύναντας*». Και πάλι βλέπουμε ότι οι χριστιανοί ήταν εκείνοι που καταπίεζαν τους ολιγοστούς εθνικούς, προβαίνοντας σε βίαιες πράξεις. Αυτό που έκανε ο αυτοκράτωρ ήταν το αναμενόμενο· ζήτησε την αποκατάσταση των ιερών. «*Ἐνορκῶν δε ἠπειλήσε ὡς, εἰ μὴ ταχὸς τὰ ἱερά ανεγείρωσιν, οὐ παύσεται μηνιῶν καὶ κακῶς ποιῶν τὴν πόλιν, καὶ οὐδέ τας κεφαλὰς συγχωρήσει τοὺς Γαλιλαίους ἔχειν*».

Ο Θεοδώρητος αναφέρει ότι βρέθηκε μια γυναίκα κρεμασμένη της οποίας ο Ιουλιανός είχε αφαιρέσει το σκῶτι για να μαντεύσει για την έκβαση της μάχης κατά των Περσών (Γ'21). Βεβαίως αυτή η υποτιθέμενη πράξη είναι γνωστή μόνο στον συγκεκριμένο εκκλησιαστικό, αφού κανείς από τους συγχρόνους πολέμιους του Ιουλιανού δεν την ξέρει.

Η σύγχρονη απολογητική, ως παραδείγματα ανθρώπων που μαρτύρησαν επί Ιουλιανού, αναφέρει επίσης τους στρατιώτες Ιουβεντίνο και Μαξιμίνο (ή Μαξιμιανό). Σύμφωνα με τον Χρυσόστομο, οι δύο πρώτοι «μαρτύρησαν» στην Αντιόχεια επειδή δεν μετείχαν...σε στρατιωτικό συμπόσιο μαζί με άλλους εθνικούς και διότι εξέφρασαν την αντίρρησή τους με την σύγχρονή τους θρησκευτική κατάσταση (P. G, τ. 50, σ. 574). Αφού φυλακίστηκαν, συνέρρεε προς αυτούς όλη η πόλη (άλλη μια χριστιανική υπερβολή κατά του Ιουλιανού), και παρόλο τον μεγάλο κίνδυνο που διέτρεχαν, τους συμπαραστάθηκαν («*Ἦσαν τοίνυν οἱ μάρτυρες ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ πάσα ἡ πόλις ἐκεῖ συνέρρει· καίτοι γε φόβον καὶ ἀπειλῶν καὶ*

κινδύνων επικρεμαμένων μεγάλων»). Το δεσμωτήριο, σύμφωνα με την αφήγηση του Χρυσοστόμου, μετετράπη σε...εκκλησία («*συντρεχόντων πολλών ψαλμωδίαί συνεχείς τελούντο, παννύχιδες ιεραί, συνουσίαί διδασκαλίας γέμουσαι πνευματικής, και της εκκλησίας αποκλεισθείσης το δεσμωτήριο εκκλησία λοιπόν εγένετο*»). Ο Ιουλιανός δεν μπόρεσε να αντέξει στο θέαμα, και διέταξε την θανάτωσή τους. Ο Θεοδώρητος προσθέτει στην ιστορία ότι οι δύο αυτοί χριστιανοί στρατιώτες μιλούσαν εναντίον του συνεκστρατεύοντος αυτοκράτορος. Τον αποκαλούσαν «παράνομο» και «αποστάτη» για θρησκευτικούς λόγους (Γ΄ 11). Ο Ιωάννης ο Μαλάλας αναφέρει ότι όταν ο Ιουλιανός εισήλθε στην Αντιόχεια, οι χριστιανοί τον εξύβρισαν. Τότε «*Ιουβεντίνος και Μαξιμιανός, αποσχίσαντες συνέμιξαν τοις υβρίζουσιν αυτόν όχλοις, πλέον εγείραντες τον δήμον εις ύβρεις*» (Λόγος 13). Είναι πολύ σοβαρό θέμα η μη πειθαρχεία για τον οποιονδήποτε λόγο και η προτροπή σε στάσεις και διχασμούς, ειδικά όταν έχουν να αντιμετωπίσουν την περσική απειλή.

Ο Γρηγόριος ο Νανζιαζηνός κατηγορεί τον Ιουλιανό ότι φόνευε παιδιά και παρθένες είτε για ψυχαγωγία, είτε για την άσκηση της μαντικής, είτε για θυσία στους θεούς. Ας προσέξουμε όμως πόσο έντεχνα αποφεύγει επιμελώς να παραθέσει έστω και ένα στοιχείο από αυτά που έπεισαν και τον ίδιο -υποτίθεται- στις κατηγορίες αυτές.

«Σιωπήσομαι τον Ορόντη και τους νυκτερινούς νεκρούς, ους τω βασιλεί συνέκρυπτεν ούτος στεινόμενος νεκύεσσι, και κτείνων αδήλως· ενταύθα γαρ τα του έπους ειπείν οικειότερον. Παραδραμούμαι και των βασιλείων τα κοίλα και απωτάτω, όσα τε εν λάκκοις και φρέασι, και διώρυξι κακών γέμοντα θησαυρών τε και μυστηρίων· ου μόνον των ανατεμνομένων παιδων τε και παρθένων επί ψυχαγωγία και μαντεία, και θυσίαις ου νενομισμέναις, αλλά και των υπέρ ευσεβείας κινδυνευόντων» (P. G, τ. 35, σ. 624). Και επίσης, «*δήλον δε τω κρύπτειν επιχειρείν, ως ουκ ευπρεπές ον το άγος δημοσιεύεσθαι· τα μεν γαρ Καισαρέων των ημετέρων, τούτων δε των μεγαλοφυών και θερμών εις ευσέβειαν, ούτως υπ' αυτού περιεληλαμένων και υβρισμένων, ίσως ουδέν ονειδίζειν άξιον*».

«Σιωπώ, προσπερνώ, επιχειρώ να κρύψω γιατί δεν είναι ευπρεπές...», είναι οι χριστιανικές δικαιολογίες για την ανυπαρξία συγκεκριμένων στοιχείων για τις κατηγορίες.

Ο Χρυσόστομος: «*Τι αν τις λέγοι τας νεκυομαντείας, τας των παιδων σφαγάς; Αι γαρ θυσίαί εκείναι, αι προ της του Χριστού παρουσίας τολμώμεναι, μετά δε την*

επιφάνειαν αυτού κατασταλείσαι, ετολμώντο πάλιν, φανερώς μεν ουκέτι· ει γαρ και βασιλεύς ην, και μετ' εξουσίας άπαντα έπραττεν, αλλ' όμως η της των δρωμένων ανοσιότητος υπερβολή, της εξουσίας το μέγεθος ήλεγχεν: ετολμώντο δε ουν όμως» (Ρ. Γ, τ. 50, σ. 555).

Η μεγάλη ανοσιότητα των πράξεων τον έλεγχε ώστε να μην τα πράττει φανερά, ωστόσο τολμούσε, μας λέει ο Χρυσόστομος...χωρίς να μας λέει από πού το ξέρει και ποιές οι αποδείξεις.

Ο Ιουλιανός σε επιστολή του προς τους Ευμένιο και Φαριανό, που κάποτε ήσαν συμφοιτητές του, γράφει: «Αν κάποιος σας έχει πείσει ότι υπάρχει για τους ανθρώπους κάτι πιο ευχάριστο ή πιο ωφέλιμο από το να φιλοσοφούν κατά τις ώρες της σχόλης τους, αυτός έχει εξαπατηθεί και εξαπατά και άλλους. [...] Μην περιφρονείτε τις μικρές συζητήσεις, μην αμελείτε τη ρητορική μήτε τη μελέτη ποιημάτων. Ας είναι μεγαλύτερη η φροντίδα σας για τις επιστήμες και ο μεγαλύτερος κόπος σας ας γίνεται για τη γνώση των αριστοτελικών και των πλατωνικών θεωριών» (επιστολή 55, απόδοση Ζήτρος).

Ο δε Πλάτων είναι σαφής και ξεκάθαρος ότι «αυτίκα ημίν μεν ου νόμος εστίν ανθρώπους θύειν αλλ' ανόσιον» (Μίνως, 315b). Συνεπώς, είναι απίθανο να αληθεύουν οι χριστιανικοί ισχυρισμοί.

Στον γιατρό του τον Οριβάσιο, γράφει: «Κι αν μου συμβεί να πάθω κάτι, δε θα είναι μικρή η παρηγοριά μου να προχωρήσω στο θάνατο με καθαρή συνείδηση» (επιστολή 17).

«Ο Ιουλιανός μοχθηρός άνθρωπος, όπως παρεστάθη υπό των χριστιανών, βεβαίως δεν ήτο» (Ιστορία ελληνικού έθνους, τ. Β' σ. 582).

δ) Πογκρόμ

Με τον όρο «πογκρόμ» εννοείται η μαζική και οργανωμένη επίθεση εναντίον κάποιας συγκεκριμένης ομάδας ατόμων. Οι λόγοι μπορεί να είναι θρησκευτικοί ή φυλετικοί. Κατηγορείται λοιπόν ο Ιουλιανός ότι προέβη σε τέτοιου είδους βίαιες πράξεις κατά των συνεργατών του Κωνσταντίου, αμέσως μετά αφότου έφτασε στην Κωνσταντινούπολη ως αυτοκράτωρ, μετά τον αιφνίδιο θάνατο του Κωνσταντίου. Βέβαια οι κατήγοροι λησμονούν(;) ότι ο όρος αναφέρεται σε βιαιότητες κατά μειονοτικών ομάδων. Στο λεξικό του Τριανταφυλλίδη αναφέρεται: «πογκρόμ = βιαιοπραγίες, διωγμοί κατά εθνικών, φυλετικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων».

Το 361 όπου αναλαμβάνει την εξουσία, οι χριστιανοί δεν μπορεί να θεωρηθούν μειονότητα. Έχουν προηγηθεί προνόμια για αυτούς και απαγορεύσεις για τους εθνικούς από τους προηγούμενους αυτοκράτορες. Αλλά και η αποδοκιμασία του Ιουλιανού από τους Αντιοχείς καταδεικνύει του λόγου το αληθές.

Καταρχήν το να «ξηλώνονται» οι προηγούμενοι ενός καθεστώτος είναι μια πράξη συνηθισμένη. Και λογική. Ο Ιουλιανός μπορεί μεν να εξήγγειλε και να εφάρμοσε την ανεξιθρησκεία, αλλά ο απώτερός του στόχος ήταν να ενισχύσει και να επουλώσει τα τραύματα που υπέστη η εθνική θρησκεία από τους προκατόχους του. Δεν θα μπορούσε επομένως παρά να παισιώνεται από ομοϊδεάτες του. Ωστόσο, ο Ιουλιανός είχε προσκαλέσει ως συνεργάτη τον χριστιανό Προαιρέσιο (επιστολή 2), για τον οποίο γράφει ότι «ανταγωνίζεται στην ευγλωττία τον Περικλή».

Ο Αμμιανός Μαρκελίνος, ένας μετριοπαθής εθνικός, συνεργάτης του Ιουλιανού και αντικειμενικός ως ιστορικός, αναφέρει στην συγγραφή του ότι ο Ιουλιανός και η επιτροπή «*examined the cases with more passion than was just and right, with the exception of a few, in which the evidence showed that the accused were most guilty*» (βιβλίο XXII, 3.2). Δηλαδή, ότι «εξέτασε τις υποθέσεις με περισσότερο πάθος από ότι ήταν δίκαιο και σωστό, με εξαίρεση μερικές, στις οποίες τα στοιχεία έδειχναν ότι οι κατηγορούμενοι ήταν οι πιο ένοχοι». Στο λατινικό πρωτότυπο γράφει: «*causas vehementius aequo bonoque spectaverunt praeter raucas*», δηλαδή «εξέτασαν τις υποθέσεις πιο σκληρά και δίκαια», θέλοντας να δείξει ο ιστορικός ότι υπήρξε υπερβολική αυστηρότητα από όσο έπρεπε. Αυτό όμως κατανοείται στα πλαίσια του ότι έπρεπε να γίνουν οι κινήσεις γρήγορα για να αποσοβηθούν τυχόν στάσεις και αντιδράσεις.

Εξόρισαν τον Παλλάδιο στην Βρετανία με την υποψία ότι είχε κατηγορήσει τον ετεροθαλή αδελφό του Ιουλιανού, Γάλλο (που είχε τότε το αξίωμα του Καίσαρος), στον Κωνσταντίο. Τον Ταύρο στην Βερκέλλη. Ο Αμμιανός σημειώνει, «*although before judges who could distinguish justice from injustice his action might have appeared deserving of pardon*»(3.4). Δηλαδή, «αν και ενώπιον δικαστών που θα μπορούσαν να διακρίνουν τη δικαιοσύνη από την αδικία, η πράξη του μπορεί να είχε φανεί άξια συγγνώμης». Ο Φλωρέντιος φυλακίστηκε στο δαλματικό νησί του Boae. Η εξορία περίμενε και τους Ευάγριο, Σατουρνίνο, και Κυρίνο. Οι αποφάσεις αυτές κρίνονται ως άδικες από τον Αμμιανό, και τούτο τονίζεται ιδιαίτερα από τους απολογητές. Ωστόσο, φαίνεται να μην λαμβάνουν υπόψη τους όχι μόνο τον ιδιάζοντα χαρακτήρα της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου όπου συμβαίνουν

αυτά, αλλά και την συνολική κρίση του ιστορικού περί του Ιουλιανού, ο οποίος αναφέρει ρητά ότι πρέπει να συναριθμηθεί με τα «ηρωικά πνεύματα», ότι διακρίθηκε για τις «λαμπρές πράξεις», διέθετε «έμφυτη μεγαλειότητα», ότι καλλιεργούσε με ζήλο «το μέτρο, τη σοφία, τη δικαιοσύνη, το θάρρος». Καλλιέργησε την εγκράτεια, παρόλο που οι μεταγενέστεροι χριστιανοί τον κατηγορήσαν για ασωτίες (βιβλίο XXV, 4. 1-2).

Φυσικά αυτά τα κρύβουν επιμελώς οι νεο-απολογητές για ευνοήτους λόγους. Παρουσιάζεται λιτός, έχοντας αυτοσυγκράτηση στο φαγητό και στον ύπνο, τρώγοντας μαζί με τους απλούς στρατιώτες, μην αμελώντας τη μάθηση ακόμα και όταν οι άλλοι αναπαύονταν (βιβλίο XXV, 4.3-5). Επιγραμματικά, *«if the nightly lamps amid which he worked could have given oral testimony, they would certainly have borne witness that there was a great difference between him and some other princes, since they knew that he did not indulge in pleasure, even to the extent which nature demanded»*. Δηλαδή, «Αν τα νυχτερινά λυχνάρια ανάμεσα στα οποία δούλευε μπορούσαν να δώσουν προφορική μαρτυρία, σίγουρα θα είχαν μαρτυρήσει ότι υπήρχε μεγάλη διαφορά ανάμεσα σε αυτόν και κάποιους άλλους πρίγκιπες, αφού ήξεραν ότι δεν επιδόθηκε στην ευχαρίστηση, ακόμη και στο βαθμό που απαιτούσε η φύση». Επίσης, *«He gave great attention to the administration of justice, and was sometimes an unbending judge; also a very strict censor in regulating conduct, with a calm contempt for riches, scorning everything mortal; in short, he often used to declare that it was shameful for a wise man, since he possessed a soul, to seek honour from bodily gifts. By what high qualities he was distinguished in his administration of justice is clear from many indications: first, because taking into account circumstances and persons, he was awe-inspiring but free from cruelty. Secondly, because he checked vice by making examples of a few, and also because he more frequently threatened men with the sword than actually used it. 9 Finally, to be brief, it is well known that he was so merciful towards some open enemies who plotted against him, that he corrected the severity of their punishment by his inborn mildness»* (βιβλίο XXV, 4.7- 9).

Δηλαδή, «Έδινε μεγάλη προσοχή στην απονομή της δικαιοσύνης και μερικές φορές ήταν ανένδοτος δικαστής. Επίσης πολύ αυστηρός λογοκριτής στη ρύθμιση της συμπεριφοράς, με ήρεμη περιφρόνηση για τα πλούτη, περιφρονώντας οτιδήποτε θνητό. Εν ολίγοις, συνήθιζε να δηλώνει συχνά ότι είναι ντροπή για έναν σοφό άνθρωπο, αφού είχε ψυχή, να αναζητά τιμή από σωματικά-υλικά δώρα. Με ποιές υψηλές ιδιότητες διακρίθηκε στην απονομή της δικαιοσύνης του, είναι σαφές από πολλές ενδείξεις: Πρώτον, επειδή λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις και τα

πρόσωπα, απέπνεε δέος αλλά χωρίς σκληρότητα. Δεύτερον, επειδή έλεγξε την φαυλότητα, και επίσης επειδή συχνότερα απειλούσε τους ανθρώπους με το σπαθί παρά το χρησιμοποιούσε στην πραγματικότητα. Τέλος, για να είμαστε σύντομοι, είναι γνωστό ότι ήταν τόσο ελεήμων προς κάποιους ανοιχτούς εχθρούς που συνωμοτούσαν εναντίον του, που διόρθωσε τη σοβαρότητα της τιμωρίας τους με την εγγενή του πραότητα».

Η καταδίκη του Ούρσουλου σε θάνατο κρίνεται ως άδικη, και ως πράξη αχαριστίας εκ μέρους του Ιουλιανού. Πράγματι, σε αυτό το σημείο ο Ιουλιανός έκρινε λανθασμένα, σύμφωνα και με τον ίδιο τον Αμμιανό. Κανένας από τους σπουδαίους άνδρες όμως δεν είναι απαλλαγμένος από το ανθρώπινο ατελές στοιχείο.

Ο Αποδήμιος κάηκε στην πυρά γιατί όπως γράφει ο Αμμιανός «*showed unbridled eagerness for the death of Silvanus and Gallus*» (βιβλίο XXII, 3.11), δηλαδή «έδειξε αχαλίνωτο μένος για το θάνατο του Σιλβανού και του Γάλλου». Το ίδιο και για τους Παύλο και Ευσέβιο, ανθρώπους κακούς και σκληρούς.

Ο Γαυδέντιος και ο Ιουλιανός ο πρώην αντι-κυβερνήτης θανατώθηκαν επειδή είχαν εναντιωθεί στον Ιουλιανό όταν ακόμα ζούσε ο Κωνστάντιος (βιβλίο XXII, 11.1).

Εκτελέστηκε ο Αρτέμιος εξαιτίας των κατηγοριών των ίδιων των Αλεξανδρινών για πολλά και φρικτά εγκλήματα που διέπραξε. Ο γιος του Μάρκελλου, επειδή φιλοδοξούσε να πάρει το θρόνο (βιβλίο XXII, 11.2).

Ένα που ακόμα δεν αναφέρεται από τους συκοφάντες του Ιουλιανού, είναι η επιστολή του προς τον παλιό έπαρχο της Αιγύπτου, τον Ερμογένη, όπου αναφερόμενος στην σύσταση της επιτροπής-δικαστηρίου, γράφει σχετικά με το λεγόμενο «πογκρόμ» (την παραθέτω ολόκληρη και σε απόδοση των εκδόσεων «Ζήτρος»)...

Δώσε μου τη δυνατότητα να μιλήσω με τον τρόπο των λυρικών ρητόρων: “Ω, ανέλπιστα σωσμένος, ώ έχοντας ακούσει ότι ανέλπιστα έχεις ξεφύγει την τρικέφαλη Ύδρα”. Μα τον Δία, δεν εννοώ τον αδελφό μου Κωνστάντιο (αυτός ήταν όποιος ήταν), αλλά τα αγρίμια (κειμ. «θηρία») του περιβάλλοντός του, που εποφθαλμιούσαν όλους, με ενέργειες που τον ερέθιζαν περισσότερο, καθώς μάλιστα δεν είχε κλίση προς την ηπιότητα καθόλου, αν και σε πολλούς έδινε την εντύπωση ότι είναι πράος. Για εκείνον λοιπόν, επειδή είναι πια μακαρίτης, ας είναι ελαφρό το χώμα που τον σκεπάζει, όπως είναι η κοινή έκφραση. Αυτοί

όμως, ας είναι μάρτυράς μου ο Δίας, δε θα ήθελα να πάθουν κάποιο κακό· επειδή όμως τους κατηγορούν πολλοί, έχει ορισθεί με κλήρο δικαστήριο. Εσύ, αγαπημένε πατέρα, αν και αυτό είναι πέρα από τις δυνάμεις σου, βιάσου να έρθεις. Μα τους θεούς, ευχόμουν και από παλιά να σε δω και τώρα, έχοντας ακούσει με πολλή χαρά ότι σώθηκες, σου ζητώ να έρθεις.
(επιστολή 23)]

Διομήδης